

Nr 245

Av herr **Osvald**, angående den framtida exploateringen av vattenkraft i Norrland.

(Lika lydande med motion nr 292 i Andra kammaren)

Den 5 oktober 1961 ingicks mellan naturvårdens representanter i den s. k. Naturvårdsdelegationen å ena samt vattenfallsstyrelsen å andra sidan en sedermera av Kungl. Maj:t ratificerad överenskommelse om den framtida exploateringen av vattenkraft i vissa norrländska nederbördsområden. Överenskommelsen innefattar en planering, som är avsedd att följas av vattenfallsstyrelsen vid dess exploatering och att beaktas av de naturvårdande organen vid deras framtida behandling av exploateringsobjekten.

Överenskommelsen har i stort sett följande innebörd (punkt 5).

a) Vattenfallsstyrelsen avstår helt från exploatering, överlåtelse eller upplåtelse av vissa objekt.

b) Beträffande vissa andra objekt förbinder sig vattenfallsstyrelsen att under en i varje särskilt fall angiven uppskovstid ej vidtaga någon till exploatering syftande åtgärd, som påkallar ett fullföljande.

c) Beträffande en rad angivna objekt, som "erfordras för Vattenfallsstyrelsens aktuella planer", förbinder sig naturskyddet att icke framställa erinran mot exploatering.

Enligt överenskommelsens punkt 6 reserverar sig vattenfallsstyrelsen och naturskyddet "beträffande verkan av denna överenskommelse för helt oförutsedda omständigheter, som väsentligen förändrar den allmänna avvägning, som varit syftet med överenskommelsen. — — —Inträffar fall, som i denna punkt avses, skall förnyade överläggningar äga rum."

Överenskommelsen har givetvis baserats på vid ifrågavarande tidpunkt gällande förutsättningar och gjorda bedömanden. Dessa har huvudsakligen varit vattenfallsstyrelsens exploateringsplaner, baserade på prognoser för elkraftkonsumtion, oljepris, kalkylränta och teknisk utveckling av skilda elkraftkällor samt i någon mån på kännedomen om och uppskattningen av de olika objektens värde från naturskyddssynpunkt.

Det är uppenbart att konjunktursvängningar och ändringar i det internationella politiska läget har mycket stor inverkan på den industriella utvecklingen och därmed även på kraftbehovet. Prognoser baserade på tidigare utveckling måste därför alltid innehålla många osäkra faktorer. Det har också redan nu, kort tid efter överenskommelsen, visat sig att de förutsättningar på vilka den baserades i väsentliga delar rubbats. Sålunda har elkonsum-

tionen ej fortsatt att stiga så brant som kraftproducenterna förutsett och vidare har det låga oljepriset ej visat någon tendens att stiga utan snarare tvärtom. Mellan de olika grupperna av kraftproducenter har rått delade meningar om den optimala sammansättningen av vårt lands kraftproduktion. De ändrade förutsättningarna har givit upphov till förnyade diskussioner om dessa problem och resulterat i en gemensam kraftbalansstudie, utförd av centrala driftledningen (CDL) i november 1962.

Elkonsumtionens årliga ökning var under en lång följd av år ca 6,7 %, en exponentiell ökning innebärande fördubbling vart 11:e år. Det borde dock vara uppenbart att denna takt ej kan hållas så länge; totala energiförbrukningen (el, eldningsbränslen och motordrivmedel sammantagna) förutses öka 2—4 % per år, och om elkonsumtionens stegring vore 6,7 % per år skulle på 1990-talet elkraften svara för landets hela energiförsörjning inklusive all bostadsuppvärmning och all motordrift. Ännu år 1958 följde dock CDL:s prognos den allt brantare exponentialkurvan, baserad på bl. a. de tillfrågade storkonsumenternas optimistiska kalkyler under den gångna högkonjunkturen. Redan år 1959 tvingades CDL revidera prognosen mot lägre värden, och år 1961 prognoserade CDL för 1960-talet en årlig ökning av 5,9 %. För 1970-talet förutser CDL för närvarande en ökning av 4,5—5,5 % per år. CDL räknar således alltså med en exponentiell ökning av elkonsumtionen. Utveckling och prognoser i USA visar emellertid att vid hög teknisk utvecklingsnivå och hög energiförbrukning mättnadstendenser finnes hos den senare, så att ökningstakten hos elbehovet blir långsammare än linjär. Det är sannolikt, att vårt land snart når detta stadium. Man har anledning vänta sig att elbehovet kommer att växa avsevärt långsammare än enligt de CDL-prognoser, som gällde 1954—1961, när överläggningarna fördes i naturvårdsdelegationen.

Oljepriset har under en följd av år varit i ständigt sjunkande och håller sig nu kring 6 kr./Gcal. Orsakerna till prissänkningen är flera: nya olje- och gasproducenter — t. ex. Sahara, Libyen, Italien, Frankrike — har tillkommit och den inbördes konkurrensen ökats. Transportkostnaderna har kraftigt reducerats genom användning av supertankers och byggande av pipelines i allt större utsträckning. Det låga oljepriset har bibehållits och inga tecken tyder på någon stegring. Det är högst sannolikt att den låga prisnivån kommer att bibehållas under lång framtid, eftersom längre fram även atomkraften kommer att bli ytterligare en prisstabiliserande faktor. En realistisk planering av vår kraftförsörjning bör utgå från dagens oljepris, 6 kr./Gcal, och ej från 9 kr./Gcal, som rekommenderades i CDL:s kraftbalansstudie.

De tidigare tillämpade prognoserna för elkonsumtionen, de förutvarande höga oljepriserna och en alltför pessimistisk syn på atomkraften resulterade i ett kanske alltför ambitiöst program för utbyggnad av vattenkraft under 1960-talet, ett program som redan nu synes leda till överproduktion.

Vattenkraftsprojekten är till sin natur tidskrävande och fordrar stor insats av arbetskraft och kapital. I Sverige har vi brist på bådadera, vilket hämmar vår industriella utveckling. Det borde därför vara klart att vid avvägningen mellan olika elkraftkällor största möjliga hänsyn bör tagas härtill och att man därför ej bör alltför hårt satsa på den arbets- och kapitalkrävande vattenkraftsutbyggnaden. De knappa kapitaltillgångarna bör självklart användas till projekt som ger största möjliga ekonomiska avkastning.

Detta är så mycket mera väsentligt som vattenkraftsutbyggnaderna oftast medför mycket allvarliga skador på bygd och natur i norrländska älvdalar. Det borde vara självklart att man, så snart tillfälle gives, söker minska denna skadegörelse. Även ur denna synpunkt borde därför tiden vara inne för en revidering av överenskommelsen mellan vattenfallsstyrelsen och naturvården. Grunden för den allmänna avvägningen mellan de båda intressena har väsentligt förändrats, och utrymme måste finnas för avsevärda jämkningar till naturvårdens förmån, så mycket mera som vattenfallsstyrelsens uppoffringar för den hittillsvarande överenskommelsen var mycket små.

Angeläget är att vissa objekt, som enligt hittillsvarande överenskommelse "erfordras för Vattenfalls aktuella planer", överföres till "uppskovskategorien". Här kan nämnas Rebnjesjaure i Skellefte älv samt hela Vindelälven. Dessa objekt har varit synnerligen kontroversiella, och beträffande Vindelälven måste man beteckna det som helt onödig skadegörelse att i nuvarande kraftsituation igångsätta utbyggnad av denna hittills orörda älv, vars dalgång hyser såväl ansenlig bygd som mycket skyddsvärd natur. Den har till stor del hänförs till angelägenhetsklass 1 från skyddssynpunkt. Det måste vara en sundare exploateringspolitik att fortsätta utbyggnaden i älvdalar, där avsevärda ingrepp redan gjorts än att tillgripa hittills orörda vattendrag. Om möjligt bör i samband med revideringen en rad uppskovsobjekt överföras till undantagslistan eller också uppskovet förlängas åtminstone till 1975. Detta gäller exempelvis Kamajokk, Tarreätno och Saggat i Lilla Lule älv samt Tärnaån i Umeälven. Övriga objekt, som hittills varit hänfödda till undantags- eller uppskovskategorierna, bör givetvis även i en reviderad överenskommelse ha denna status, om ej naturvårdssidan tar initiativet till ändring. Revisionens syfte måste vara att få en större del än hittills av landets vattendrag tryggad från vattenkraftexploatering.

Den här begärda revideringen av överenskommelsen bör ej få föregripas. Fördens skull bör vattenfallsstyrelsen instrueras att beträffande alla projekt, som ej redan aktualiserats inför vattendomstol, avvakta resultatet av revideringen.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsam revidering av överenskommelsen mellan vattenfallsstyrelsen och naturvårdens representanter i Naturvårdsdelega-

tionen om den framtida exploateringen av vattenkraft i vissa norrländska nederbördsområden. Revideringens syfte bör vara att förhindra onödig skadegörelse på bygd och natur i norrländska älddalar och att bättre disponera tillgängliga resurser av kapital och arbetskraft.

Stockholm den 24 januari 1963

Hugo Osvald
